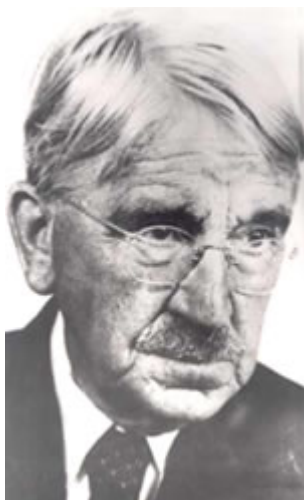

John Dewey – den (post)moderne pædagogiks far?

Af Bror Just Andersen

Bare navnet kan få associationerne til at løbe i nærmest det uendelige. Deweys tanker og filosofiske ideer regnes af mange som de mest betydningsfulde for pædagogikken som fag. Der eksisterer imidlertid nok lige så mange meninger og opfattelser om "learning by Dewey", som der eksisterer pædagoger.

Artiklen er ment som en kort indføring i John Deweys liv og virke som filosof og pædagog. Den tager imidlertid ikke højde for de dybe, filosofiske diskussioner, som man umiddelbart kan se muligheder for i omtalen af en tænker af denne kaliber. Det er desuden et ønske, at artiklen kan anspore til videre interesse både i forhold til John Dewey og hans filosofi men også i forhold til andre pædagoger eller filosoffer, som kan passe ind under denne overskrift.

En kort historik

John Dewey blev født i Burlington, Vermont i 1859 (samme år som Darwins *Origin of the Species* udkom) og tog sin collegeuddannelse ved University of Vermont. Efter to år som lærer ved samme skole fortsatte han sin uddannelse ved det nystartede John Hopkins University. Her blev han præsenteret for Hegel, som sammen med eksperimentel psykologi (og Darwins tanker om naturen) kom til at præge meget af Deweys senere udformning af pædagogiske ideer. Efter at have taget sin doktorafhandling i 1884, begyndte han et langt liv som universitetslærer.

Først og fremmest ved Michigan University frem til 1894, derefter som professor i filosofi, psykologi og pædagogik ved University of Chicago, hvor han også begyndte sin eksperimentalskole "The Laboratory School". Efter en strid med den øverste ledelse ved universitetet omkring eksperimentalskolen forlod Dewey University of Chicago i 1904.

Fra 1905 til sin afgang i 1930 var Dewey professor i filosofi ved Columbia University i New York, og hovedvægten af hans omfattende produktion stammer fra denne tid. Det var også på denne tid, Dewey foretog sine mange rejser til blandt andet Tokyo, hvor han var gæsteforelæser fra 1918-19, derefter til Kina hvor han blev i to år, til Tyrkiet (1924) og Mexico (1926) som rådgiver for undervisningsanliggender og til Sovjetunionen (1928) sammen med en større delegation af pædagoger for at undersøge undervisningsforholdene i Sovjet efter revolutionen.

Selv om Dewey trak sig fra stillingen som professor ved Columbia University i 1930, var han fortsat aktiv og udgav sin sidste bog, da han var 90 år. To år senere, i 1952, døde John Dewey. Alene bibliografien over John Deweys bøger og artikler udgør over 150 sider. Disse omhandler emner som logik, erkendelsesteori, etik, æstetik, samfundsteori, religionsfilosofi, naturfilosofi, moralfilosofi, psykologi og pædagogik.

Hans pædagogiske værker omfatter blandt andet *The School and the Society* (1899), *The Child and the Curriculum* (1903), *Moral Principles in Education* (1909), *Interest and Effort in Education* (1913), *Schools of Tomorrow* (1915), *Democracy and Education* (1916) og *Experience and Education* (1938).

I de fleste af Deweys værker kan man spore påvirkningen fra tre hovedkilder; Hegels filosofi og hans søgen efter sammenhæng, Darwins udviklingslære og hans forståelse af naturen, og pragmatismen som den kom til udtryk hos Charles Sander Pierce og William James. Dewey kan

siges med et kunstgreb at have forenet disse tre elementer til en måde at betragte blandt andet filosofiske spørgsmål på.

Hans filosofi i hovedtræk

Man kan groft sagt beskrive Deweys filosofi med fire begreber; pragmatisme/eksperimentalisme, kontinuitet, kontekstualitet og ”learning by doing”. I det følgende beskrives og/eller omtales i væsentlige træk hans forståelse af disse begreber.

Efter Deweys mening begår alle de traditionelle teorier, uanset hvilke forskelle der eksisterer mellem dem, en væsentlig fejl allerede i den måde, de sætter problemstillingen op på. Blandt andet fordi tanken ikke kan stille sig udenfor den natur, som den selv er den del af. Erkendelsesteorien kan derfor ikke begynde på bar bund.

Deweys holdning bygger på en naturfilosofi. Hans argumentation for, at det må være sådan, kan sammenfattes til, at bevidstheden er knyttet til mennesket, mennesket er en bestemt biologisk organisme, og må derfor være en del af naturen. Erfaringen stammer videre fra menneskets vekselvirkning eller samspil med omgivelserne, og organismen påvirker og påvirkes. Erfaringen og erfaringerne er derfor en proces, som kan siges at udgøre en strøm eller et kontinuum, som til stadighed rækker ud over sig selv, både bagud mod tidligere erfaringer og frem mod mulige nye. Tænkningen træder derfor frem som en undersøgelse eller en udforskning, hvor man begynder med at danne sig et overblik over situationen og problemets karakter for derefter, i samspil med tidligere erfaringer, at forestille sig forskellige scenarier eller virkninger af forskellige handlemåder. Handlemåderne bliver ordnet efter i hvilken grad, de fører til videre vækst og udvikling. Af denne grund mener Dewey, at tanken kun er et redskab til løsning af problemer, den må derfor bedømmes i forhold til løsning af problemet, som foreligger og har derfor kun redskabsmæssig værdi. Hvis man i det hele taget skal snakke om sandhed i forbindelse med denne opfattelse af tænkning, så bliver sandhed et spørgsmål om, om tanken fører til løsning af det foreliggende problem eller ej. Tanken eller løsningen af problemet kan derfor ikke defineres som evig gyldig, men må betragtes som en hypotese om, hvordan problemet kan løses. Dewey omtaler videnskaben som en systematisk udforskning af alle naturens former, og selv om de repræsenterer forskellige metoder, har de ifølge Dewey alle det fælles træk, at de benytter sig af eksperimentet. Dette blev for Dewey et så afgørende punkt, at han i den sidste fase af sin filosofiske udvikling endog valgte at omtale sit filosofiske ståsted som eksperimentalisme.

Videnskabens resultater kan, som tidligere nævnt, ikke betragtes som endelig beviste. Det er hypoteser, som har vist sig modstandsdygtige overfor falsificeringsforsøg op gennem tiderne. De må imidlertid i øjeblikket betragtes som sande og som udgangspunkt for videre forskning og udvikling, indtil nye erfaringer gør resultaterne problemfyldte. For Dewey er dette ikke en mangel, men et vigtigt træk ved videnskaben. Af samme grund kan videnskaben betragtes som et system af viden, som er under stadig udvikling og omstrukturering.

Videnskabens samfundsmæssige berettigelse ligger i de resultater, som opnås, og som kan komme samfundet til gode ved at forenkle eller forbedre løsningen af de enkelte problemer, som eksisterer eller opstår.

Der findes derfor ingen skarpe skillelinier mellem de forskellige videnskaber, og den samlede viden kan betragtes som et bredt spektrum af kundskab med glidende overgange mellem de forskellige discipliner.

For Dewey udgør videnskaben i metodologisk henseende en enhed, som i praksis aldrig kan være værdifri. I forlængelse af dette hævder Dewey derfor, at alt har et fysisk grundlag, som det ikke kan løsrives fra, og som det må forstås i sammenhæng med. I samvær med Deweys opfattelse af naturen som altomfattende, beskriver han i "Art as Experience" kunsten som en del af naturen sat ind i nye sammenhænge, og som derfor vækker nye emotionelle responser. Han kan desuden ikke give sin tilslutning til nogen religion, som baserer sig på transcendentale eller udenom sanselige dogmer, hvorfor han må siges at være imod enhver form for institutionaliseret, dogmatisk bestemt religion. Han synes imidlertid ikke dermed at mene, at menneskets samspil med omgivelserne er uden religiøse elementer. Tværtimod hævder Dewey, at de eksisterer i høj grad – ikke som noget mystisk men som delelementer til daglig tænkning, for eksempel ved løsningen af et problem og ved oplevelse af samspil og samhørighed.

Mens videnskab, kunst og religiøsitet i menneskets aktive samspil med omgivelserne, har hver sin rolle i forhold til henholdsvis løsning af problemer og dimensioner ved samspillet, er det filosofiens opgave at tænke om tænkning. Det vil for Dewey sige ved løsning af konkrete problemer som for eksempel uundgåelige modsigelser. Her må filosofien forsøge at forstå deres natur ved at abstrahere og teoretisere problemer, sætte dem ind i en større sammenhæng og på den måde få indsigt i blandt andet, hvorfor de opstår og forstå aktuelle løsningsmuligheder i lyset af den indsigt, man har opnået. Indenfor moral og politik mener Dewey, at man principielt bør benytte den samme metode til at løse problemer, som indenfor andre områder, nemlig tænkning. I problemløsningen støtter man sig til blandt andet moralske regler og principper. Disse er at betragte som generaliseringer af erfaringer, som er blevet gjort gennem århundreder. Man må imidlertid altid tage hensyn til den kulturafhængighed og de livsvilkår, disse er opstået under. De moralske regler og principper er derfor at betragte som et konstant udgangspunkt for nytænkning og rekonstruktion.

Efter Deweys mening er demokratiet den styreform, som i videst muligt omfang sikrer og varetager samfundets samlede intelligens for løsning af problemer i forsøget på at nå frem til et stadig bedre samspil mellem samfund og natur som helhed. For Dewey bliver det imidlertid en fejlslagen slutning at forstå demokratiet som en given og fast defineret størrelse. For som tidligere nævnt må man altid tage hensyn til de livsvilkår og de kulturelle betingelser, disse tanker er opstået under. Det er derfor de handlende og eksisterende individer inden for det givne samfund, som til enhver tid må definere begrebets indhold. De bedste midler til at sikre denne fri udvikling, og som på bedst mulige måde varetager samfundets samlede intelligens indenfor de rammer, som samfundet foreskriver, er efter Deweys mening opdragelse og undervisning.

Undervisningen bør som udgangspunkt være praktisk orienteret uden skarpe inddelinger, hvor børnene selv kan opleve problemer, som kan genereres til videre nysgerrighed og ønske om større indsigt. I sidste instans er det fra Deweys side ønskeligt, at de forskellige enheder skal fremstå for eleverne som logisk opbyggede enheder eller fagområder. Grunden til, at de som udgangspunkt ikke skal præsenteres på denne måde (og dette er en vigtig pointe for Dewey) er, at de ikke skal betragtes og læres i egenskab af at være et fag, men fordi man har brug for indsigten i bestemte aktiviteter, som ikke direkte er knyttet til faginddelingen. På denne måde mener Dewey, at man tilrettelægger mod fortsat vækst for det enkelte individ. Undervisningen bør desuden være forberedt således, at eleverne selv stiller spørgsmål, som de efterfølgende selv skal svare på med lidt vejledning. Dette skal give eleverne en trinvis indføring i videnskaberne med vægt på den gennemgående enhed for de forskellige videnskabsdiscipliner – den eksperimentelle metode.

Her er vi ved et af de elementer ved Deweys tanker om forståelsen af, hvordan opdragelse og undervisning bør foregå, som har fået størst gennemslagskraft, og som for eftertiden er blevet stående som "learning by doing" eller som den mere populære udgave "learning by Dewey". Denne tanke om, at indlæringen bør gå fra praktisk problemløsning til teori, har gået sin sejrsgang verden over, og er den dag i dag et højt værdsat men også omdiskuteret princip for læring eller indlæring. For postmoderne tænkere er det imidlertid oftest det pragmatiske i Deweys filosofi, blandt andet dens vægt på kontekstualitet, livsvilkår og kulturbetingelser for begrebsfastsættelse og forståelse, som bliver fremhævet som særlig frugtbar. En grund til, at disse tanker har fået sådan en gennemslagskraft, kan have været hans mange rejser og hans arbejde som vejleder i undervisningsanliggender i mange lande. En anden grund kan have været, at han var "den rigtige mand på det rigtige tidspunkt". Men den tredje og nok mest sandsynlige grund til, at hans tanker har fået sådan en gennemslagskraft verden over, er slet og ret, at de hører til nogle af de mest geniale (af de mere vidtfavnende perspektiver), som er blevet fremført i pædagogikkens historie.

Mange vil sikkert rynke på næsen og mene, at det er en bastant påstand, men det er imidlertid vanskeligt at se mange enkeltpersoner, som har haft så stor indflydelse på de senere tanker og tænkere inden for videnskabsdisciplin (læs; pædagogikken) som det, John Dewey har haft. Imidlertid må man bøje sig i støvet for den, som på en saglig måde kan rokke ved denne opfattelse, - og tag det gerne som en udfordring eller opfordring.